

3. FINANTSINSTITUTSIOONID

3.1. PANGAD

Laenuportfell¹⁰ ja varade kvaliteet

Pankadest reaalsektorile väljastatud **laenude ja liisingute maht** suurenes 2015. aasta augusti lõpus aastaga 3,8%, 16 miljardi euroni (vt joonis 3.1.1). Majapidamiste ja ettevõtete laenud kasvasid seejuures umbes sama palju.

Ettevõtete laenude maht suurenes aastaga 3,6%, augusti lõpus 8,4 miljardi euroni. Laenuportfell kasvas enamikus sektorites ning kahanes vaid üksikutes (vt joonis 3.1.2). Kõige kiiremini kasvas kaubandusettevõtete laenujääk, aastaga 17%. Kinnisvara- ja ehitussektori laenukasv, mis oli 2015. aasta esimesel poolel veel küllaltki hoogne, vaibus augustiks 4%ni. Viimastel kuudel on märgatavalt suurenenud tööstus- ja taristuettevõtete¹¹ laenuportfellid. Veonduse ja laonduse laenujääk aasta võrdluses vähenes, ligikaudu veerandi võrra. Valdava osa sellest kahanemisest põhjustas aga see, et eelmise aasta detsembris ja selle aasta jaanuaris muudeti ettevõtete liigitust¹². Veebruariga võrreldes vähenes logistikaettevõtete laenumaht 4,5%. Eelmistel aastatel kiiresti kasvanud primaarsektori laenuportfell kahanes, aastaga 3%. Logistikaettevõtete nõudlus laenude järele oli väike eelkõige viletsa väliskeskonna tõttu. Primaarsektoris olid lisaks sellele ka muud vaid seda tegevusala mõjutavad raskused.

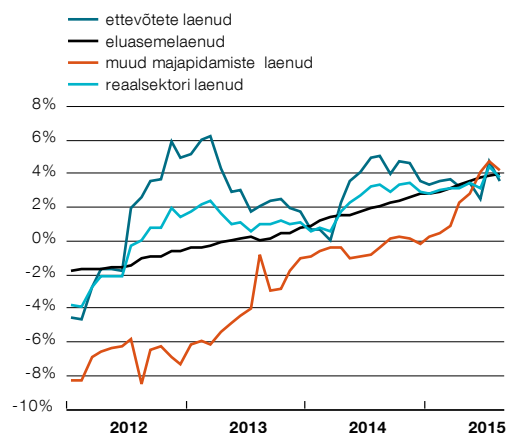
Majapidamiste laenuportfell jätkas mõõdukat kasvu ja suurenes augusti lõpus aastataguse ajaga võrreldes 4%, ligikaudu 7,7 miljardi euroni. Eluasemelaenude nõudlus püsib endiselt küllaltki tugev, kuid nende kasv on mõnevõrra rahunenud. Eluasemelaenude maht kerkis aasta võrdluses 3,9%, kuid uute laenude arv pole viimase kuue kuu jooksul suurenenud. Majapidamiste muude laenude jääk kasvas aastaga 4,3%, taas peamiselt autoliisingute portfelli kasvu tõttu, mis ulatus

10 Laenuportfell sisaldab reaalsektori laene, liisingut ja faktooringut.

11 Taristusektori alla kuuluvad elektrienergia, gaasi, auru ja konditsioneeritud õhuga varustamise, veevarustuse, kanalisatsiooni ja jäätme- ja saastekäitluse, info ja side, hariduse ning tervishoiu ja sotsiaalhoolekande ettevõtted.

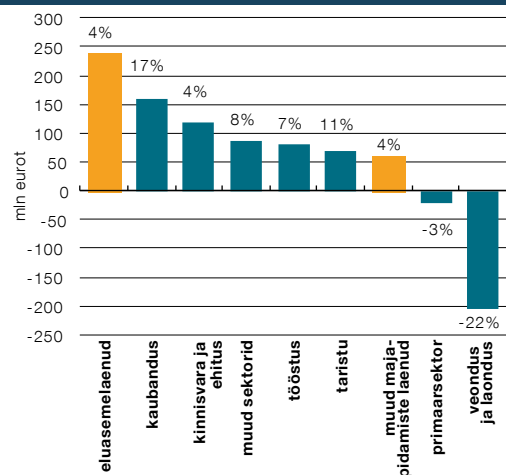
12 Ettevõtete põhitegevusalasid täpsustati eelmise aasta detsembris ja selle aasta jaanuaris. Selle tulemusel muutus nii laenuportfelli kliendi- kui ka majandussektorite jaotus. Osa reaalsektori ettevõteteid liigitati ümber finantssektorisse ning reaalsektori ettevõtete laenujääk seetõttu vähenes.

Joonis 3.1.1. Ettevõtetele ja majapidamistele väljastatud laenude ja liisingute jäägi aastakasv

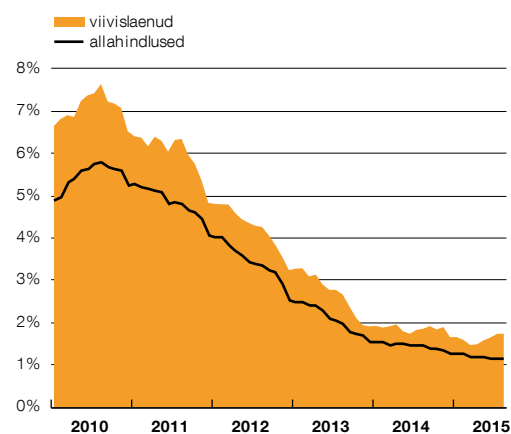
Allikas: Eesti Pank

Joonis 3.1.2. Laenude ja liisingute jäägi aastakasv 2015. aasta augusti lõpus

Allikas: Eesti Pank

Joonis 3.1.3. Viivislaenude ja allahindluste osatähtsus laenuportfellis

Allikas: Eesti Pank

ligikaudu 13%ni. Tarbimislaenude maht hakkas viimase poole aasta jooksul samuti kasvama ja suurenes aastaga 1,5%. Arveldus- ja krediitkaardilaenude jääk jätkas seevastu vähehaaval kahanemist.

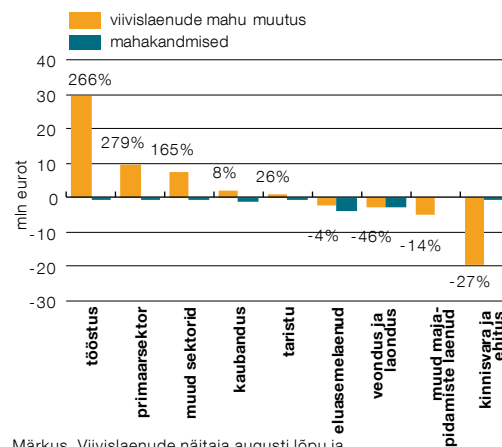
Laenuportfelli kvaliteet viimase poole aasta jooksul mõnevõrra halvenes. Üle 60 päeva viivises olevaid laene oli 2015. aasta augusti lõpus 244 miljonit eurot, mis moodustas 1,7% laenuportfelist (vt joonis 3.1.3). Kuigi aastataguse ajaga võrreldes on viivislaenude osakaal veidi vähenenud, on nende maht alates selle aasta märtsist kasvanud, 44 miljoni euro võrra, ning osakaal laenuportfellis suurenenud, 0,3 protsendipunkti. Viivislaenude kasvust moodustasid ligikaudu 65% tööstus- ja 25% primaarsektori ettevõtted (vt joonis 3.1.4). Lisaks tehti selle aasta esimesel poolel tavapärasest mõnevõrra vähem mahakandmisi.

Osa primaarsektori ettevõtteid, kes on viimastel aastatel investeringuteks aktiivselt laenu võtnud, on praegu laenude teenindamisega raskustes. Seda on põhjustanud aga suuresti vaid primaarsektorit mõjutavad probleemid, mille tõttu on ettevõtete rahavood vähenenud. Tööstusettevõtete laenumaksevõime halvenes osaliselt vähesel välisnõudluse tõttu, kuid primaarsektoriga võrreldes on tööstussektori probleemid eripalgelisemad ja mõjutavad väikest osa ettevõtetest. Sellele viitab ka viimaste kuude võrdlemisi kiire laenukasv: ajal, mil osa tööstusettevõtetest on sattunud raskustesse, võtavad teised investeringuteks ja tegevuse laiendamiseks laenu.

Tööstus- ja primaarsektori laenuportfelli kvaliteedi mõningane halvenemine ei too ilmselt kaasa finantsstabiilsust ohustavaid probleeme, kuna nende tegevusalade osakaal pankade laenuportfellis on võrdlemisi väike: tööstussektori osatähtsus oli augusti lõpus ligikaudu 7% ja primaarsektori oma 3% (vt joonis 3.1.5). Ülejäänud valdkondades pole viivislaenude maht märtsiga võrreldes eriti muutunud. Pankade kogu laenuportfelli kvaliteet on püsunud hea: üle poole laenujäägist moodustasid augusti lõpus sektorid, kus viivislaenude osakaal oli väiksem kui 1%.

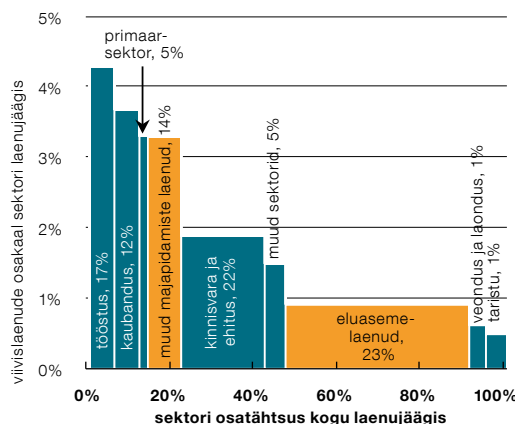
Pangad olid teinud laenukahjumite katteks 2015. aasta augusti lõpu seisuga provisjone 159 miljoni euro ulatuses: ligikaudu 1,1% laenuportfelist ja 65% viivislaenude mahust.

Joonis 3.1.4. Viivislaenude mahu muutus ja mahakandmised 2015. aastal

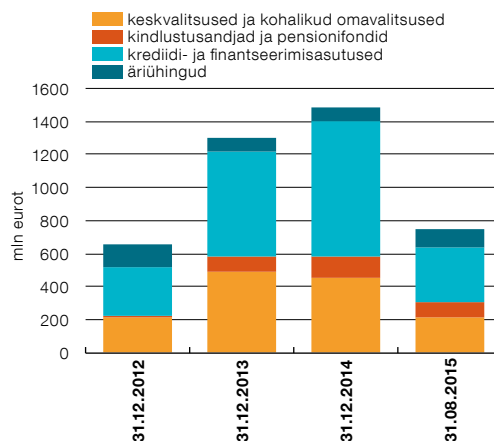
Märkus. Viivislaenude näitaja augusti lõpu ja mahakandmised juuni lõpu seisuga
Allikas: Eesti Pank

Joonis 3.1.5. Viivislaenude struktuur 2015. aasta augusti lõpus

Märkus. Pindala näitab sektori osatähtsust viivislaenudes
Allikas: Eesti Pank

Joonis 3.1.6. Pankade väärtpaberiportfellid emitentide kaupa

Allikas: Eesti Pank

Provisjonid vähenesid aasta algusega võrreldes 12 miljoni euro võrra ja viivislaenu 19 miljoni euro võrra. Viivislaenu kaetus provisjonidega mõnevõrra kahanes, kuid eelkõige kõrge provisjonide tasemega pankades.

Eestis tegutsevate pankade **väärtpaberiportfellid** kahanesid 2015. aasta esimese kaheksa kuuga ligikaudu 49%, 754 miljoni euroni (vt joonis 3.1.6). Madalate intressimäärade keskkonnas pole turvalised väärtpaberid olnud pankade jaoks eriti atraktiivsed. Paigutused keskvalitsuste võlakirjadesse on seetõttu aasta algusega võrreldes vähenenud 51%, kindlustusandjatesse ja pensionifondidesse 31% ning krediidi- ja finantseerimis-asutustesse 60%. Äriühingute väärtpaberite maht samal ajal kasvas, ligikaudu 40%. Riikide arvestuses suurenesid eelmise aasta lõpuga võrreldes paigutused Eestisse, peamiselt kohalike omavalitsuste ning riigi- või kohaliku omavalitsuse äriühingute võlakirjadesse. Enim vähenes Taani krediidi-asutuste võlakirjade maht, mis moodustas rohkem kui poole väärtpaberiportfelli kahanemisest.

Hinnang vastutsüklilise kapitalipuhvri kehtestamise vajadusele

Vastutsüklilise kapitalipuhvri nõude eesmärk on kaitsta pangandussüsteemi võimaliku kahju eest, mis võib tekkida tsüklilise süsteemse krediidiriski kuhjumise tõttu majanduses. Finantstsükli tõusu ajal kogutud kapitali lisapuhvri abil saavad pangad katta tsükli languse ajal tekkida võivad kahjumeid ning jätkata laenu andmist ettevõtetele ja majapidamistele.

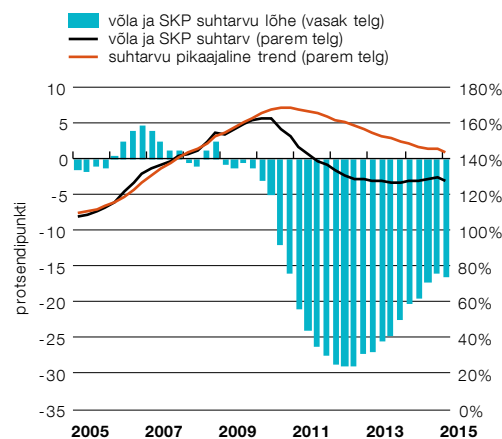
Vastutsüklilise kapitalipuhvri määr kehtestatakse Eesti Panga hinnangu põhjal Eesti tsüklilise süsteemse krediidiriski kohta. Hinnangus on kombineeritud kvantitatiivne indikaatoritel põhinev lähenemine ja eksperthinnang¹³. Puhvri määra hinnangu andmisel on suurem kaal neil näitajatel, mis iseloomustavad laenutsükli hetkeolukorda kõige paremini.

Vastutsüklilise kapitalipuhvri alusnäitaja (ingl *buffer guide*) leitakse Baseli meetodika järgi laenu ja SKP suhtarvu lõhe põhjal. Standardne

võla ja SKP suhtarvu lõhe¹⁴ oli 2015. aasta teises kvartalis -15,8 protsendipunkti (vt joonis 3.1.7). Võla ja SKP suhtarvu lõhe on olnud negatiivne alates 2009. aastast ning 2013. aastast kuni möödunud aasta viimase kvartalini lõhe negatiivsus vähenes. Negatiivse lõhe sulgumine on aeglustunud eelkõige seetõttu, et ettevõtete võla maht on vähenenud. Täiendav laenu ja SKP suhtarvu lõhe, mis on arvatud kitsama krediidi-agregaadi¹⁵ põhjal, on samuti jätkuvalt negatiivne. Kuna pangandussektori laenu maht on kasvanud, on täiendava lõhe negatiivsus vähenenud: 2015. aasta esimeses kvartalis -30,2 protsendipunkti ja teises kvartalis -28,9 protsendipunkti. Negatiivse lõhe korral on kapitalipuhvri alusnäitaja 0%.

Negatiivne laenu ja SKP suhtarvu lõhe ei välista, et laenu- ja laenukoormuse kasv võivad lähiaastatel põhjustada süsteemsete riskide kuhjumist. Vastutsüklilise kapitalipuhvri nõude hindamisel on seetõttu olulisem kasutada muid laenutsükli iseloomustavaid näitajaid, eelkõige laenukasvu eeldatavat arengut ja selle erinevust majanduskasvust (vt joonis 3.1.8). Eesti Panga 2015. aasta juuni prognoosi kohaselt kasvab laenu- ja liisinguportfell järgmisel kahel aastal 5–6% aastas, ligikaudu samas tempos kui prognoositud nominaalne SKP.

Joonis 3.1.7. Standardne võla ja SKP suhtarvu lõhe

Allikad: statistikaamet, Eesti Pank

14 Standardse võla ja SKP suhtarvu puhul kasutab Eesti Pank võlataseme leidmisel rahvamajanduse arvepidamise süsteemi finantskontode kvartalstatistikat. Võla näitaja sisaldab nii Eestist kui ka välismaalt kaasatud Eesti erasektori laenuvahendeid ja emiteeritud võlakirju.

15 Täiendava laenu ja SKP suhtarvu arvutamiseks kasutatakse kitsas krediidiagregaat sisaldab Eestis tegutsevate pankade kodumaiseid laenu ja liisinguid.

13 Hindamise meetodikat kirjeldab lähemalt Eesti Panga dokument „Vastutsükliline kapitalipuhver. Puhvri määra kehtestamise põhimõtted ja indikaatorid“, oktoober 2015.

Laenutsükli hindamise mõttes on praegune ja lähiaastateks prognoositav laenukasv kooskõlas üldise majandusarenguga ega peegelda krediidiriski liigset kuhjumist. Eesti laenukeskkonna arengu praeguse hinnangu põhjal ei ole lähema poole aasta jooksul tõenäoliselt vaja kehtestada 0% kõrgemat vastutsüklilise kapitalipuhvri määra. Eesti Pank teeb määra kohta otsuse selle aasta lõpus ning rakendab vastutsüklilise kapitalipuhvri nõude instrumendi 2016. aasta alguses.

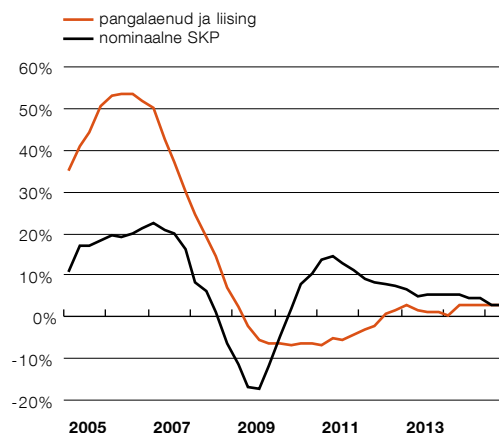
Rahastamine ja likviidsus

Eesti pangandussektori kõige olulisem rahastamisallikas on **hoiused**, mille aastakasv on püsinud tugev ja stabiilne, augusti lõpus ligikaudu 11%. Hoiused moodustasid augusti lõpus peaaegu 84% kohustusest, 3 protsendipunkti rohkem kui aasta tagasi. Teistelt pankadelt laenatud vahendite, millest lõviosa moodustavad emapankadelt kaasatud ressursid, osatähtsus on seevastu pisut vähenenud, 16%ni kohustustest.

Jõudsat hoiuste kasvu on vedanud nõudmiseni hoiuste suurenemine. Pankade kohustuste keskmine tähtaeg on seetõttu lühenenud (vt joonis 3.1.9). **Mitteresidentide hoiused** kasvasid eelmise aasta detsembris hüppeliselt, ent alates selle aasta algusest ei ole nende maht enam väga muutunud. Mitteresidentide hoiuste aastakasv oli augustis küll 14%, ent suuresti euro nõrgenemise tõttu USA dollari suhtes (vt joonis 3.1.10): umbes pool nende hoiuste mahust on dollarites. Kuna dollari kurss on euro suhtes eelmise aasta lõpust aasta võrdluses tugevnenud, on dollarihoiuste väärtus eurodes suurenenud. Kui korrigeerida mitteresidentide hoiuste maht euro-dollar kursiga, siis kasvas see augustis 5%.

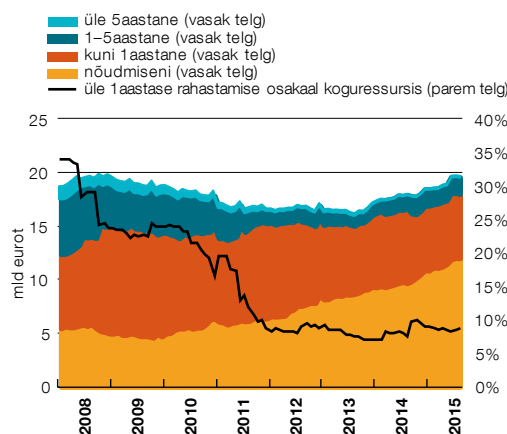
Mitteresidentide hoiuste osakaal pankade bilansis on erinev. Suure mitteresidentide hoiuste osatähtsusega pangad hoiavad üldjuhul keskmisest rohkem likviidseid varasid. See leevendab mõnevõrra väljavooluriski, mis on mitteresidentide hoiuste puhul suurem. Mitteresidentide hoiuste hulgas on ülekaalus maksuvabad või madala maksumääraga piirkonnad, mis moodustasid augusti lõpus 47% kõigist mitteresidentide hoiustest (vt joonis 3.1.11).

Joonis 3.1.8. Laenu- ja liisinguportfelli ning nominaalse SKP aastakasv

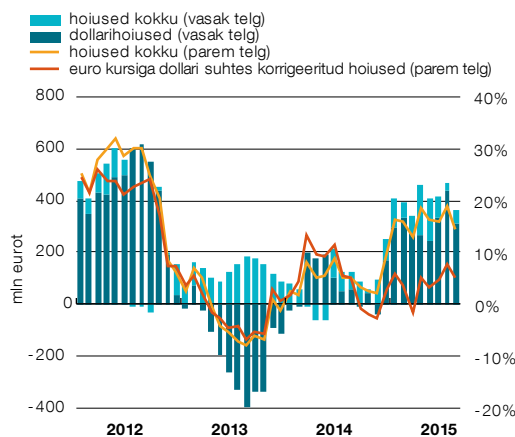
Allikad: statistikaamet, Eesti Pank

Joonis 3.1.9. Rahastamise struktuur tähtaegade kaupa

Allikas: Eesti Pank

Joonis 3.1.10. Mitteresidentide hoiuste aastakasv

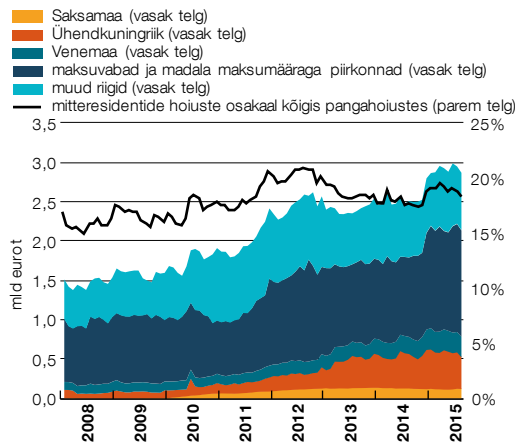
Allikas: Eesti Pank

Üks olulisim ohuallikas Eestis tegutsevate suurte pankade rahastamisele ja likviidsusele on Põhjamaade kinnisvara hindade kiire tõus ja sealne suur võlakoormus. Nendest tulenevate riskide tõttu võib väheneda rahvusvaheliste turgude usaldus emapankade või nende koduturgude vastu. Emapankade roll Eestis tegutsevate pankade rahastamises on aja jooksul kahanenud. **Laenude-hoiuste suhtarv** on langenud 100% juurde, mis tähendab, et laene rahastatakse kogu pangandussektoris täielikult kaasatud hoiustega (vt joonis 3.1.12). Emapankadega seotud nõuetel on aga nelja suure panga likviidsetes varades oluline roll. Nõuded emapankadele on tänava moodustanud keskmiselt 57% likviidsetest varadest. Valdav osa nendest nõuetest, keskmiselt 82%, olid nõudmiseni.

Eesti pangandussektori **likviidsed varad** moodustasid augusti lõpus 5,8 miljardit eurot, 26% koguvaradest (vt joonis 3.1.13). Möödunud aasta teise poole ja selle aasta algusega võrreldes on likviidsete varade struktuur muutunud: väärtpaperite osatähtsus oli augusti lõpus 12 protsendipunkti väiksem ja pankade vastu olevate nõuete oma 18 protsendipunkti väiksem kui aasta varem. Kahanemise taga on eelkõige Rootsi keskpanga tänavused otsused langetada keskpangas hoiustamise püsivõimaluse intressimäärasid veelgi negatiivsemaks. Selle mõjul hoiustasid suured pangad osa varem emapankade juures hoitud likviidsetest vahenditest Eesti Panka. Kui eelmise aasta juunist kuni selle aasta märtsini püsis keskpangas hoiustatud varade osatähtsus likviidsetes varades 5–10% juures, siis augusti lõpus kerkis see 36%ni.

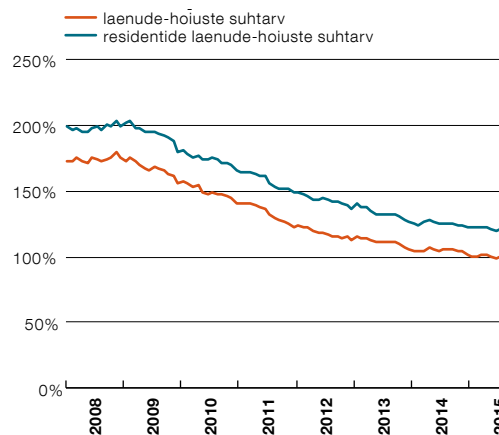
Likviidsete varade osatähtsus on pankade koguvardes väga erinev: suurima osatähtsusega pangas oli see augusti lõpus peaaegu 20 korda suurem kui vähima osatähtsusega pangas. Eestis tegutsevad pangad täitsid likviidsuskattekindaja nõuet ehk nende likviidsed varad olid suuremad kui prognoosi kohaselt 30 päeva võimalik raha netoväljavool. Sellest järeldub, et pankade lühiajaline likviidsuspositsioon püsib soodne ning nende vastupanuvõime lühiajalistele likviidsusšokkidele on hea. Likviidsuskattekindaja puhul ei ole likviidsete varadena arvesse võetud nõudeid emapankadele. Põhjamaadega seotud riskide valguses on seega selle näitaja abil lühiajalist likviidsuspositsiooni hea hinnata.

Joonis 3.1.11. Mitteresidentide hoiused

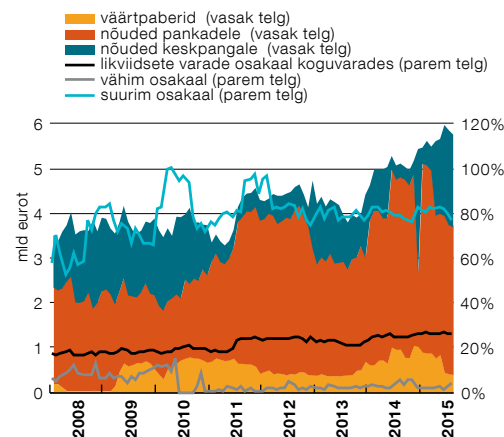
Allikas: Eesti Pank

Joonis 3.1.12. Laenude-hoiuste suhtarv

Allikas: Eesti Pank

Joonis 3.1.13. Pankade likviidsed varad ja nende osakaal koguvardes

Allikas: Eesti Pank

Kasumlikkus

Hoolimata madalatest ja kohati negatiivsetest intressimääradest on pankade kasumlikkus püsinud tugev. Kasumlikkust on toetanud ressursi hinna langus, laenumarginaalide püsimine ja stabiilne laenukvaliteet (vt joonis 3.1.14).

Pangad teenisid 2015. aasta esimesel poolel Eesti tegevustelt dividenditulu arvestamata 156 miljonit eurot maksude-eelset kasumit¹⁶. Dividenditulu tulenes peamiselt ühe pangagrupi tütarettevõtetest. Pangandussektori keskmine varade tootlus oli seega rahvusvahelises võrdluses jätkuvalt tugev, 1,4% juures.

Pankade puhas intressitulud oli esimesel poolaastal 3,6% väiksem kui 2014. aasta teisel poolel. Pankade tegevuskulud kahanesid aga veelgi rohkem, eeskätt üldiste halduskulude, mitte personalikulude arvelt (vt joonis 3.1.15). Pankade teenustasutulud esimesel poolaastal eriti ei muutunud (-2%). Kogukasumlikkust on enim mõjutanud muud tulud, põhiliselt kauplemisgevusest ja valuutakursside erinevuselt teenitud tulud. Varade kvaliteet on püsinud hea. Madalad baasintressimäärad on soodustanud klientide võimet laene teenindada.

Ettevaates mõjutab pankade kasumlikkust nii üldine majandusolukord kui ka nende edasine äristrateegia.

Madalate baasintressimäärade mõjul vähenevad pankade intressitulud peamiselt seetõttu, et hoiuste ja turult kaasatava ressursi hinna erinevus kahaneb¹⁷. Tulude kogunemist toetab aga nii fikseeritud intressimarginaalidelt teenitav tulu kui ka klientide parem võime laene teenindada, sest nende laenuteenindamiskulud on väiksemad¹⁸.

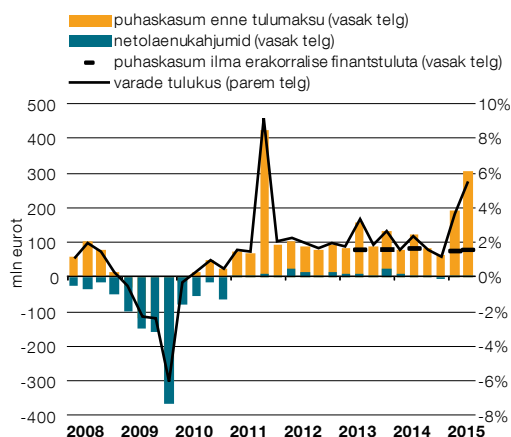
Pangad saavad toetada kasumlikkust nii üldkulude vähendamise kui ka teenustasutulude

¹⁶ Koos dividendituluga oli poolaasta maksude-eelne kasum 499 miljonit eurot.

¹⁷ Negatiivseid intressimäärasid on Eestis seni seatud peamiselt keskpankades hoitavatele likviidsetele varadele, aga üksikul juhul ka grupisestest positsioonide suhtes. Grupisestest positsioonide puhul on hoiustamise eest nii tasutud kui ka tasu saadud. Negatiivse intressimääraga vahendid moodustasid juuni lõpus ligikaudu 7% suhtena pankade koguvardadesse.

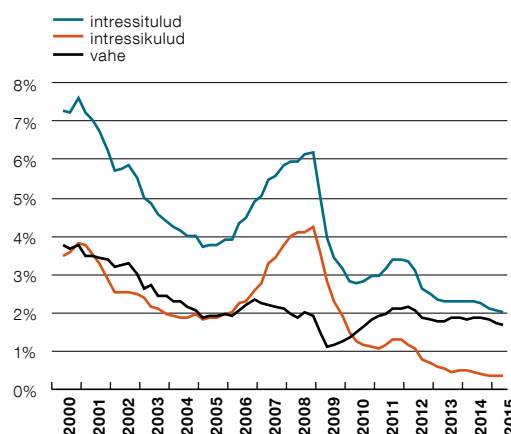
¹⁸ Aastatel 2008–2010 vähenesid pankade intressitulud ka nende laenude tõttu, mille tagasimaksmisega oli klientidel probleeme ja mille intressiarvestus seega peatati.

Joonis 3.1.14. Pankade puhaskasum ja laenukahjumid

Allikas: Eesti Pank

Joonis 3.1.15. Pankade intressikulud ja -tulud varade suhtes

Allikas: Eesti Pank

suurendamise kaudu. Nende muudatuste pikaajaline tulemuslikkus oleneb siiski ka konkurentsiolukorrast. Pangad võivad soovida tulude suurendamiseks pakkuda laene senisest kõrgema riskitasemega klientidele või kasvatada suurema riski ja tulususega väärtpaberite osakaalu kauplemisportfellis. Finantsstabiilsuse jaoks on seejuures oluline, et suurem risk oleks õigesti hinnastatud. Lisaks ei tohiks riskantsemate varade osakaal portfellis kujuneks selliseks, mis võiks ohustada pankade tegevuse kestiikkust juhul, kui majandusolukord peaks muutuma.

Kapitaliseeritus¹⁹

Euroopa Liidu pankadele kehtivad alates 2014. aastast kapitalinõuded, mille järgi peab

¹⁹ Selles alapeatükis käsitletakse pankasid konsolideeritud arvestuses, kuhu kuuluvad Swedbank, SEB, DNB, Bigbank, Eesti Krediidipank, LHV, Tallinna Äripank ja Versobank.

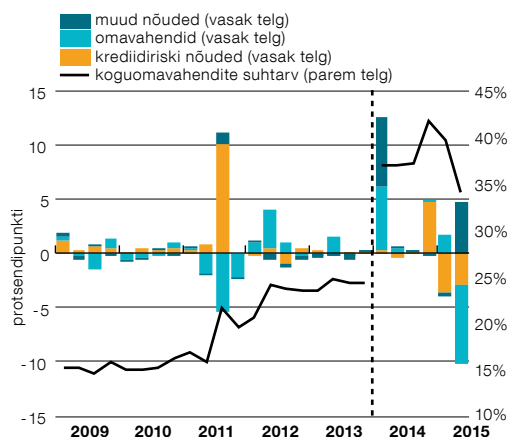

nende hoitav kapital moodustama vähemalt 8% ja kõrgema kvaliteediga kapital (esimese taseme põhiomavahendid) vähemalt 4,5% riskiga kaalutud varade suhtes. Peale selle kehtivad Eestis veel täiendavad puhvrinõuded: 2,5% kapitali säilitamise puhvri nõue (alates 19. maist 2014) ja 2% süsteemse riski puhvri nõue (alates 1. augustist 2014). Kõikidel Eestis litsentseeritud pankadel peab seega olema praegu koguomavahendeid 12,5% ja esimese taseme põhiomavahendeid 9% ulatuses riskiga kaalutud varade suhtes.

Pangandussektori koguomavahendite suhtarv langes 2015. aasta teise kvartali lõpus 34,2%ni (vt joonis 3.1.16). Kogukapitalist moodustasid ligikaudu 99% **esimese taseme põhiomavahendid**, mille suhe riskivaradesse langes 33,8%ni. 2014. aasta lõpus saavutatud kõrgtasemega võrreldes alanes koguomavahendite suhtarv ligikaudu 8 protsendipunkti. See suhtarv langes ühelt poolt krediidiriskinõuete suurenemise tõttu, sest laenumaht kasvab, ning teisalt omavahendite vähenemise tõttu, sest maksti välja dividende.

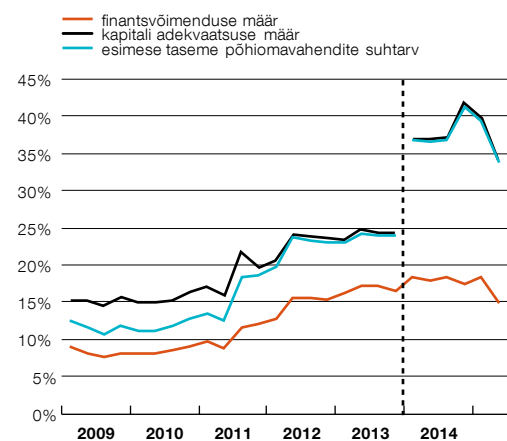
Pangagruppide **finantsvõimenduse määr** langes 2015. aasta esimesel poolel ligikaudu 2 protsendipunkti, 15%ni (vt joonis 3.1.17). Finantsvõimenduse määr langes samadel põhjustel kui kapitaliseerituse suhtarvudki. Nii finantsvõimenduse suhtarvu kui ka kapitalinäitajate põhjal on Eesti pangandussektor väga hästi kapitaliseeritud. Kuigi suured pangagrupid on hakanud maksma Eestis teenitavast tulust emapankadele dividende, jääb kapitaliseeritus ka

Joonis 3.1.16. Kapitali adekvaatsuse määra kvartalimuutus komponentide kaupa

Allikas: Eesti Pank

Joonis 3.1.17. Kapitaliseerituse ja finantsvõimenduse suhtarvud

Allikas: Eesti Pank

edaspidi kõrgeks, sest siinsete pankade kasumlikkus on hea ja laenuportfell kasvab mõõdukalt.

Taustinfo 2. Pangandussektori viivislaenude prognoos ja tugevusanalüüs

Makromajandusest lähtuvad eeldused

Viivislaenude²⁰ prognoos ja tugevusanalüüs tugineb Eesti Panga 2015. aasta juuni prognoosile, mille kohaselt kasvab Eesti majandus 2015. aastal 2,2%. Detsembriprognoosiga võrreldes pole majanduskasvu väljavaade eriti muutunud: kasv jääb järgmisel kahel aastal Eesti pikaajalise kasvuvõimekuse, 3–4% juurde. Majanduskasvu panustavad nii hoogne sisetarbimine kui ka taastuv välisnõudlus. Põhistsenaariumi kohaselt kasvab laenuportfell 2015. aastal 2,3%, 2016. ja 2017. aastal suureneb laenujääk nii majapidamiste kui ka ettevõtete laenamise toel 5–6%, sama palju kui nominaalne SKP.

Lisaks põhistsenaariumile on modelleeritud viis negatiivset riskistsenaariumit. Nende puhul on eeldatud, et majanduskasv aeglustub põhistsenaariumiga võrreldes järsult, ühe kvartali jooksul

²⁰ Üle 60 päeva maksetähtaega ületavad laenud

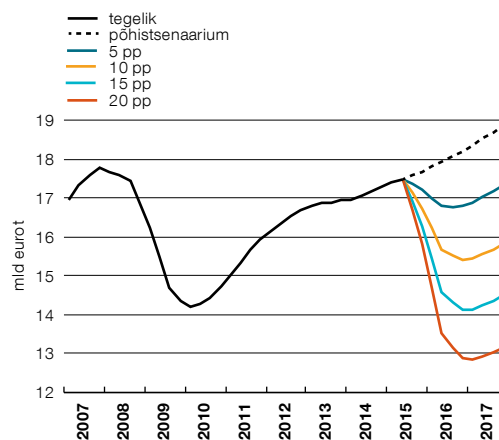
20, 15, 10 või 5 protsendipunkti. Täiendavas makromudelis on arvesse võetud majandusnäitajate omavaheline mõju ning loodud neli terviklikku, erineva tõsidusega riskistsenaariumit (vt joonis T2.1). Seejärel on krediidiriskimudeli abil hinnatud põhistsenaariumi ja riskistsenaariumite võimalikku mõju Eesti pangandussektorile. Tänu madalatele baasintressimääradele on laenuteenindamise kulud püsinud viimastel aastatel suhteliselt väikesed. See on parandanud ettevõtete ja majapidamiste laenumaksevõimet. Intressimäärad ei pruugi aga püsivalt nii madalale jääda, mistõttu on kahe kõige karmima riskistsenaariumi puhul eeldatud, et baasintressimäär tõuseb, 4%ni.

Viivislaenude prognoos

Põhistsenaariumi kohaselt jätkub viivislaenude osakaalu aeglane vähenemine laenuportfellis: 2015. aasta lõpuks vähem kui 1,6%ni ning 2016.–2017. aastal veel 0,3 protsendipunkti, 1,3%ni (vt joonis T2.2). Laenuportfelli kvaliteet paraneb eelkõige tänu viivises olevate ettevõtete ja majapidamiste tarbimislaenude vähenemisele. Maksetähtaega ületavate eluasemelaenude osakaal jääb aga ligikaudu sama suureks kui praegu. Laenumaksevõimet toetavad madalad intressimäärad ja majanduskasvu kiirenemine, majapidamiste puhul ka väike tööpuudus ja mõõdukas palgatõus. Viivislaenude osakaal laenuportfellis on lähedal nii-öelda loomulikule tasemele, mida võib pidada tavapärase laenugevuse puhul paratamatuks. Tegelik viivislaenude osakaal võib prognoositust erineda, kuna lootusetute nõuete mahakandmine võib kujuneda eeldatust teistsuguseks või majandusareng võtta teise suuna. Et arvestada majandusolukorra võimalikku halvenemist, on lisaks põhistsenaariumile analüüsitud ka riskistsenaariumite mõju Eesti pangandussektorile.

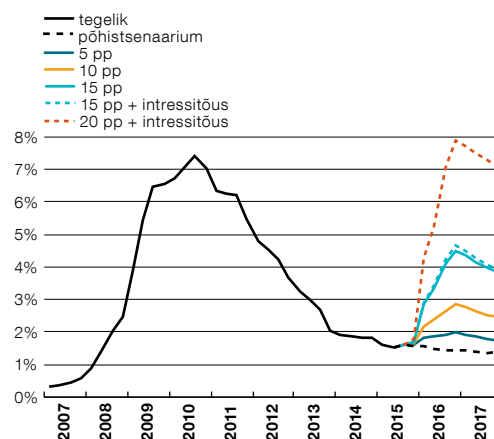
Reaalmajanduse väga ebasoodsaid muutusi kajastavate riskistsenaariumite korral halveneb märgatavalt laenuklientide majanduslik olukord ja maksevõime. See mõjutab omakorda negatiivselt pangan-

Joonis T2.1. Reaalse SKP eeldused põhi- ja riskistsenaariumite korral

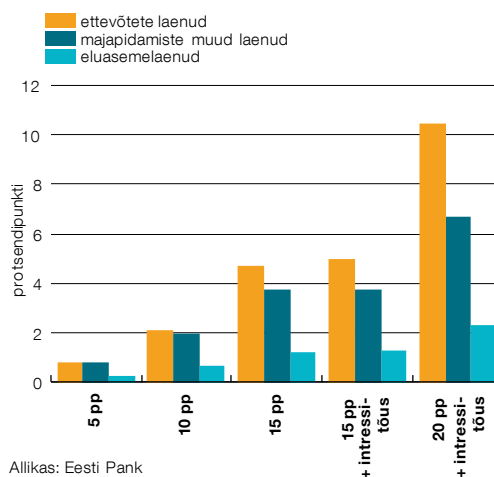
Allikas: Eesti Pank

Joonis T2.2. Viivislaenude osakaal põhi- ja riskistsenaariumite korral

Allikas: Eesti Pank

Joonis T2.3. Viivislaenude osakaalu suurim erinevus põhistsenaariumiga võrreldes

Allikas: Eesti Pank

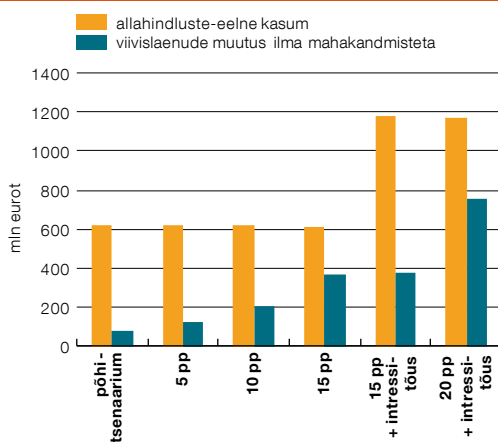

dussektorit. Realsektori viivislaenude osakaal kasvab eri riskistsenaariumite korral 2–8%ni. Ettevõtete ja majapidamiste muude laenude portfelli kvaliteet halveneb kõige rohkem. Negatiivseima stsenaariumi puhul on ettevõtete viivislaenude osakaal 10 protsendipunkti suurem kui põhistsenaariumis ja majapidamiste muude laenude oma 7 protsendipunkti suurem (vt joonis T2.3). Riskistsenaariumite suhtes on kõige vastupidavam eluasemelaenude portfelli, mille viivislaenude osakaal on kõige rängema stsenaariumi korral 2 protsendipunkti suurem kui põhistsenaariumis. Suured pangad on riskistsenaariumite suhtes vähem haavatavad: viivislaenude osakaal kasvab olenevalt šoki tugevusest

1,7–5,7%ni. Väikesed pangad on seevastu märgatavalt tundlikumad: maksetähtaega ületavate laenude osakaal kasvab 5–29%ni. Väikesed pangad on osaliselt tundlikumad seetõttu, et ettevõtete ja majapidamiste muude laenude osakaal on nende laenuportfellis suurem. Eelmise Finantsstabiilsuse Ülevaatega võrreldes on viivislaenude tundlikkus sarnaste riskistsenaariumite puhul mõnevõrra kasvanud. Šokkide suhtes on enim muutunud tundlikumaks viivislaenude paranemise määr. Seekordsete riskistsenaariumite puhul on seega vähenenud tõenäosus, et kord viivisesse sattunud laenu muutuvad taas toimivaks. Sellest hoolimata kasvab viivislaenude osakaal 2008. aasta majandussurutisega sarnase riskistsenaariumi korral vähem, kui see tegelikult tol ajal suurenes.

Eestis tegutsevate pankade kasumi teenimise võime on hea. Riskistsenaariumite korral on pankade laenukahjumieelne kasum vaid veidi väiksem kui põhistsenaariumis. Baasintressimäära tõusu eeldavate stsenaariumite korral pankade kasum aga kasvab, sest intressimäära tõus kandub küllaltki kiiresti üle laenuvõtjale ning pankade intressitulu suureneb. Intressimäära tõus mõjub küll negatiivselt ettevõtete ja majapidamiste võimele laenu teenindada, kuid selle tõttu lisandub viivislaenu vähe. Pankade laenuallahindluste-eelne kasum on kõigi riskistsenaariumite korral suurem kui viivislaenude mahu kasv (vt joonis T2.4). Sel ajal teenitud kasumist seega piisab laenukahjumite katmiseks isegi siis, kui uued viivislaenu tuleks täielikult maha kanda.

Joonis T2.4. Kasumid ja viivislaenude muutus (III kv 2015 – IV kv 2017)

Allikas: Eesti Pank

Taustinfo 3. Finantskriisi ennetamise ja lahendamise seadusest tulenevad muudatused

Pankade maksevõime taastamise ja kriisilahenduse direktiiv²¹ oli üks 2014. aasta olulisemaid Euroopa Liidu finantssektorit puudutavaid õigusakte. Direktiiv on aluseks alates 2015. aasta märtsi lõpust Eestis kehtivale finantskriisi ennetamise ja lahendamise seadusele.²² See kehtestab ühtse raamistiku makseraskustes pankade probleemide lahendamiseks, et säilitada finantsstabiilsus ja vältida või vähendada võimalikult palju vajadust kasutada kriisilahendamisel riigieelarve vahendeid. Lisaks on seaduse eesmärk tagada hoiustajate, investorite ja muude klientide vahendite piisav kaitse ning krediidiandjate kriitiliste funktsioonide jätkuvus.

21 Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2014/59/EL, 15. mai 2014

22 <https://www.riigiteataja.ee/akt/119032015003>

Seadusest tulenevad peamised muudatused

Seadus sätestab krediidiasutustele kriisilahendusmeetmed, reguleerib nende koostööd teiste ametiasutuste ja Euroopa Liidu institutsioonidega ning kohustab panku tegema regulaarseid sissemaksleid kriisilahendusfondi. Seadus kohaldub Eestis asutatud krediidiasutustele ja investeerimisühingutele, nende Eestis asutatud finantseerimisasutusest tütarettevõtetele ja kolmandas riigis asutatud filiaalidele. Seadus jõustub ka valdusettevõtjatele, kes kuuluvad kas krediidiasutuse või investeerimisühinguga samasse konsolideerimisgruppi. Kriisilahendusmeetmed saab jagada kolmeks:

- kriisi ennetamise ja ärahoidmise meetmed,
- varajase sekkumise meetmed,
- kriisilahendusmeetmed ja -õigused.

Kriisilahendusamet ehk vajalike meetmete võtja on Eestis seaduse kohaselt finantsinspeksioon. Oluliste otsuste langetamisel, näiteks konkreetse kriisilahendusmeetme valikul, peab finantsinspeksioon ära kuulama Eesti Panga arvamuse. Alates 2016. aastast võtab kriisilahendusotsuseid²³ vastu ühtne kriisilahendusnõukogu²⁴, kuhu hakkavad kuuluma ühtse järelevalvemehhanismi liikmesriikide kriisilahendusametused. Ühtne kriisilahendusnõukogu muu hulgas kasutab ja haldab ka ühtset kriisilahendusfondi.

Kriisi ennetamise ja ärahoidmise meetmed

Pangad hakkavad koostama regulaarseid finantsseisundi taastamise kavasis, mida hindab finantsinspeksioon. Finantsinspeksioon koostab samal ajal kriisilahenduskava iga panga või pangagrupi kohta. Selles kavas sätestatakse kriisilahendusmeetmete või -õiguste valikud, mida saab rakendada siis, kui krediidiasutus täidab seaduses sätestatud kriisilahendusmenetluse algatamise tingimused (vt kriisilahendusmeetmeid ja -õigusi). Seaduses on täpsemalt reguleeritud see, kuidas pangagrupi üksused, näiteks ema- ja tütarettevõtted, võivad teineteist grupi sees rahaliselt toetada.

Varajase sekkumise meetmed

Nende meetmete abil saab ennetada kriisiolukorda ja neid võetakse juhul, kui krediidiasutus ei ole veel maksejõuetuks muutunud, kuid tema finantsolukord on halvenenud. Finantsinspeksioonil on näiteks õigus nõuda, et pank võtab finantsseisundi taastamise kavas esitatud meetmeid või vahetab välja pangajuhi, või keelustada kasumi väljamaksmise. Kui meetet soovitakse kohaldada ühtse järelevalvemehhanismi alla kuuluva panga suhtes, siis kaasatakse otsustusprotsessi ka Euroopa Keskpank.

Kriisilahendusmeetmed ja -õigused

Kriisilahendusmeetmeid saab võtta ainult siis, kui pank on makseraskustes või satub nendesse tõenäoliselt, kui see on vajalik avaliku huvi tõttu ning kui ei ole teist lahendust, mis taastaks panga maksevõime piisava aja jooksul. Meetmete võtmine peab arvestama ka finantsstabiilsuse tagamise vajadust. Kinni tuleb pidada põhimõttest, mille kohaselt katavad kahjumi esmalt aktsionärid ja seejärel võlausaldajad vastavalt nende nõuete rahuldamisjärgule. Ühe ja sama rahuldamisjärgu võlausaldajaid tuleb alati kohelda võrdselt. Nii kriiside ennetamisel kui ka lahendamisel tuleb lähtuda põhimõttest, et ühelgi võlausaldajal ei tule katta krediidiasutuse kahjumit suuremas ulatuses kui krediidiasutuse pankrotimenetluse korral.

²³ Konkreetset liikmesriiki puudutava otsuse korral osaleb otsustusprotsessis ka asjasse puutuva liikmesriigi kriisilahendusamet. Otsused võetakse vastu konsensuslikult ning kui kokku lepitud tähtjaks kokkulepet saavutatud ei ole, siis langetakse otsus lihthääletamusega.

²⁴ Kriisilahendusnõukogu on loodud ühtse kriisilahenduskorra määruse alusel: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 806/2014, 15. juuli 2014.

Seaduse järgi saab pankade kriisilahendamiseks kasutada nelja meetet:

- panga aktsiate ja vara võõrandamine, mida saab võtta üksnes koos mõne teise meetmega;
- sildasutuse asutamine;
- varade eraldamine;
- kohustuste ja nõudeõiguste teisendamine (ingl *bail-in*).

Kuigi esimesena tuleb alati kaaluda maksejõuetu krediidasutuse lõpetamist ja likvideerimist, lähtudes tavalisest maksejõuetusmenetlusest, võib avaliku huvi tõttu osutada kasulikumaks võtta kriisilahendusmeetmeid, et taastada krediidasutuse toimevõime või jätkata vähemalt selle kriitiliste funktsioonide täitmist.

Kriisilahendusfond

Pankade kriisilahendamise finantseerimiseks luuakse kriisilahendusfond, mille tarbeks moodustatakse tagatisfondi juurde eraldi kriisilahenduse osafond. Selle osafondi vahendeid saab vajaduse korral kasutada kriisilukorra rahastamiseks juhul, kui krediidasutuse aktsionärid või omanikud on kandnud juba kahjusid vähemalt 8% ulatuses kõikidest kohustustest ja omavahenditest.

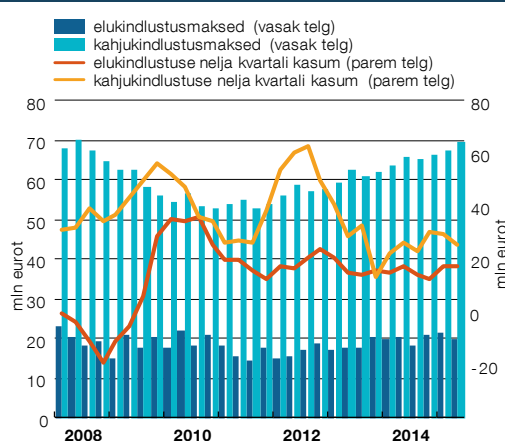
3.2. KINDLUSTUSETTEVÕTTED

Eesti kindlusturg jätkas 2015. aasta esimesel poolel kasvamist: makseid koguti 5% rohkem kui samal ajal aasta tagasi. Eelmise aasta esimese poolega võrreldes on aga kindlustussektoris kogutud preemiate kasv veidi aeglustunud, elukindlustuses 16%lt 2%ni ning kahjukindlustuses 7%lt 5%ni (vt joonis 3.2.1). Kindlustussektori **kogukasum** oli 2015. aasta esimesel poolel umbes sama suur kui aasta varem, 30 miljonit eurot. Senise kasumlikkuse säilitamist ja suurendamist survestavad aga edaspidi nii madalate intressimäärade keskkond kui ka üpris tihe konkurents.

Kuna kindlustusnõuete väljamaksed suurenesid, vähenes Eestis tegutsevate **kahjukindlustusseltside** tehniline tulem esimesel poolaastal aasta võrdluses 9%, ligikaudu 2 miljoni euro võrra. Neto kombineeritud suhe²⁵ pisut halvenes, juuni lõpus 89%ni. Mitme Eestis tegutseva kahjukindlustusseltsi neto kombineeritud suhe oli seejuures kõrgem kui 100%. See viitab üpris tugevale konkurentsile, mistõttu on hindu keeruline tõsta. Investeeringutelt teenitud netotulu, mis toetas möödunud aastal märkimisväärselt tegevuskasumi kujunemist, vähenes selle aasta esimesel poolel ligikaudu 60%, 4 miljoni euro

²⁵ Neto kombineeritud suhe = (esinevad kahjunõuded netona edasikindlustusest + neto tegevuskulud) / teenitud preemiad netona edasikindlustusest

Joonis 3.2.1. Eestis kogutud kindlustusmaksed ja kindlustusseltside kasum

Allikad: statistikaamet, Eesti Pank

võrra. Kuna kevadel hakkasid erakordselt madalal tasemel olnud pikaajalised intressimäärad veidi tõusma, ei saanud seltsid enam suurendada kasumit varade väärtuse ümberhindluse arvelt. Kahjukindlustusseltside kasum kahanes seetõttu aasta võrdluses umbes 20%, 19 miljoni euroni.

Elukindlustuse tulemused aga paranesid. Elukindlustusseltsid teenisid 2015. aasta esimesel poolel 11 miljonit eurot kasumit, ligikaudu 5 miljoni euro võrra rohkem kui aasta varem. Kasum kasvas aga suuresti ühe seltsi tõttu, kes vähendas tehnilisi reserve. Nagu ka kahjukindlustuses, vähenes elukindlustuse investeeringute netotulemu tundavalt, sest varade väärtuse ümberhindluse mõju

oli negatiivne. Investeeringute netotulem kahanes aasta võrdluses 19 korda, 9,4 miljoni euro võrra.

Eesti kindlustussektori **kapitaliseeritus** püsib Solventsus I raamistikus tugev, ent selles ei kajastu riskidest tulenev kapitalivajadus. 2016. aastal rakenduv Solventsus II võtab kind-

lustusettevõtteid ohustavaid riske paremini arvesse, kuna varasid ja kohustusi hinnatakse turuväärtuses ja riskitundlikul viisil. See annab ühelt poolt parema ülevaate kindlustusettevõtete kapitalivajadusest, ent teisalt kasvab selle tõttu suure tõenäosusega seltside kapitalipositsioonide volatiilsus.